

Univerzita Karlova

Fakulta sociálních věd

Institut politologických studií

Politika Charlese Stewarta Parnella v letech 1879-1890

Bakalářská práce

Konzultant: Doc. PhDr. Jan P. Kučera

Autor: Lenka Kristenová

Praha 2007

Čestně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury. Celkový počet znaků s mezerami je 64 932.

Praha, 20. 5. 2007

Lenka Kristenová

Student:

Lenka KRISTENOVÁ, IPS 3. ročník

Konzultant:

Doc. PhDr. Jan P. Kučera, IPS FSV UK

Projekt bakalářské práce

Politika Charlese Stewarta Parnella v letech 1879-1890

Uvažovaná bakalářská práce se hodlá zabývat rozbořem posledního období života významného irského politika Charlese Stewarta Parnella (1846 – 1891), jenž se koncem 19. století výraznou měrou podílel na konsolidaci irského národního hnutí, a to v nově nastalé vývojové etapě, v níž většina irské politické reprezentace začala usilovat o dosažení politické autonomie konstitučními prostředky. Právě odklon od ozbrojeného odboje v Irsku a obstrukčních taktik ve Westminsteru posunuly Irsko po téměř stu letech k politické autonomii blíží než kdykoliv předtím.

Práce se zaměří na Parnellovu politickou dráhu od roku 1879, kdy se dostal do čela Irské parlamentní strany, která pod jeho vedením získala masovou podporu obyvatel Irska a proměnila se v relevantního partnera politických stran ve westminsterském parlamentu. Bude se věnovat zejména specifickému způsobu, jakým se Parnell pohyboval na britsko-irské politické scéně a jakým se mu dařilo dosahovat svých cílů. „Parnell měl mimořádné vůdcovské schopnosti, pod jeho rezervovaností a sebekázní se skrývala vášnivě cílevědomá povaha s konzervativními názory. Byl to chladný pragmatik (...), přičemž navenek působil dojmem nebezpečného extremisty.“ (Dějiny Irska, str. 216) Parnellova schopnost sjednotit většinu do té doby roztržštěných irských společenských a politických skupin a frakcí a zejména tuto jednotu udržet byla natolik jedinečná, že je dnes označována termínem *parnellismus*.

Parnellovy politické kroky výrazně přispěly k tomu, že Dolní sněmovna skutečně začala projednávat zákon o autonomii pro Irsko, čímž ovšem také započal zásadní rozkol v liberální straně. Práce samozřejmě neopomene ani okolnosti a následky Parnellova politického pádu v roce 1890, který měl katastrofální dopad na celou irskou politickou scénu. Charles Stewart Parnell paradoxně nedopltil na žádné ze svých politických rozhodnutí, ale na neurovnaný soukromý život, který v konvencemi sešňěrované viktoriánské epoše nemohl před veřejností obstát. Jeho oponenti neváhali využít odhalení jeho dlouholetého milostného poměru s vdanou ženou, k jejich kritice se záhy přidala i katolická církev v Irsku a nakonec se od Parnella pod vlivem sílícího nesouhlasu veřejnosti odvrátili i jeho spolupracovníci.

Především tato nejednotnost ve vlastních řadách připravila Parnella o pozice a odsoudila irské hnutí za autonomii k neúspěchu ve chvíli, kdy už ji měli na dosah.

Osnova:

1. Úvod:

(uvedení do tématu, metodologie)

2. Stat':

2.1 Nástin politické a sociální situace v Británii a v Irsku v poslední třetině 19. století

2.2 Parnellova snaha o konsolidaci irského národního hnutí

2.3 Parnellova politika ve Westminsteru

2.4 Parnellův politický pád a opětovná fragmentace národního hnutí

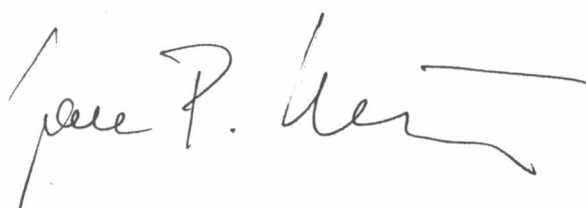
3. Závěr

Základní literatura:

- Abels, J. *The Parnell Tragedy*. New York: Macmillan, 1966
- Foster, R. F. *Charles Stewart Parnell: The Man and His Family*. Hassocks, 1976
- Foster, R. F. *Modern Ireland 1600-1972*. London: Penguin Books, 1989
- Foster, R.F. *The Irish Story: Telling Tales and Making It Up in Ireland*. London: Penguin Books, 2001
- Churchill, W. S. *Dějiny anglicky mluvících národů IV*. Praha: ČS/Argo, 1999
- Lyons, F. S. L. *Charles Stewart Parnell*. London: Fontana Press, 1991
- Lyons, F. S. L. *Ireland Since the Famine*. London: Fontana Press, 1985
- Lyons, F. S. L. *The Irish Parliamentary Party*. London: Faber and Faber, 1951
- Moody, T. W.; Martin, F. X. a kol. *Dějiny Irska*. Praha: NLN, 2000
- Morgan, K. O. *Dějiny Británie*. Praha: NLN 1999
- Murphy, W. M. *The Parnell Myth and Irish Politics, 1891-1956*. New York: P. Lang, 1986
- O'Brien, C. C., *Parnell and His Party, 1880-90*. Oxford: Clarendon Press, 1968

V Praze 15.6.2006

Podpis navrhovatele:

Téma bakalářské práce doporučuji:

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Politická a sociální situace v Irsku v poslední třetině 19. století	2
2.1 Vztahy mezi Irskem a Velkou Británií po roce 1800.....	2
2.2 Situace na politické scéně v Británii	4
2.3 Hospodářská situace v Irsku: hladomor a pozemkové hnutí.....	6
3. Parnellova snaha o konsolidaci irského národního hnutí.....	7
3.1 Osobnost Charlese Stewarta Parnella	7
3.2 Parnell a vzestup pozemkového hnutí.....	9
3.3 Parnell v čele Irské parlamentní strany	10
3.4 Parnellova politika ve Westminsteru	12
3.4.1 1879-1882: Pozemková válka.....	12
3.4.2 1882: Kilmainhamská smlouva.....	13
3.4.3 Všeobecné volby 1885 a 1886: přeskupení sil.....	15
3.4.4 1886: První zákon o irské autonomii	17
3.4.5 „Parnellismus“	18
3.4.6 1887-89: Aféra s Piggottovým podvrhem.....	20
3.5 Parnellův politický pád a opětovná fragmentace národního hnutí.....	21
4. Závěr	24
English Summary	26
Literatura a prameny	27

1. Úvod

Moderní irské dějiny nejsou v žádném případě chudé na výjimečné osobnosti veřejného života, které se pokoušely o to, vymanit svůj národ z nechtěného svazku s Velkou Británií. Žádná z těchto osobností však nezasáhla do politického vývoje obou ostrovů takovou měrou jako irský aristokrat protestantského původu Charles Stewart Parnell (1846 – 1891), jemuž se v dějinách Irska nikdo nevyrovnal jak šíří politického vlivu, tak silou osobnosti. Na konci 19. století se tento muž podílel na konsolidaci irského národního hnutí a zásadním způsobem přispěl k odstartování nové vývojové etapy, v níž většina irské politické reprezentace začala usilovat o dosažení autonomie konstitučními prostředky. Právě odklon od ozbrojeného odboje v Irsku a obstrukčních taktik ve Westminsteru posunuly Irsko po téměř stu letech k obnovení politické autonomie blíže než kdykoliv předtím.

Tato bakalářská práce se hodlá zabývat především posledním obdobím života tohoto významného irského politika. Zaměří se zejména na rozbor Parnellovy politické dráhy od zlomového roku 1879, kdy se chopil příležitosti postavit se do čela irských poslanců, jež pod svým vedením sjednotil do moderně koncipované politické strany těšící se masové podpoře obyvatel Irska. Irská parlamentní strana se tak díky Parnellovým organizačním zásahům přeměnila v relevantního politického partnera dvou hlavních stranických uskupení v britském parlamentu. Dále se práce bude věnovat specifickému způsobu, jímž se Parnell pohyboval na britsko-irské politické scéně a jímž se mu dařilo dosahovat svých cílů. Jeho schopnost sjednotit většinu do té doby roztržštěných irských společenských a politických skupin a frakcí a zejména tuto jednotu udržet byla zcela výjimečná – jak ve svém klasickém díle *Modern Ireland 1600-1972* tvrdí profesor R. F. Foster, Charles Stewart Parnell „nejen, že dominoval politice v Británii i v Irsku, ale dal také jméno politickému systému, či přesněji politickému étosu, označovanému termínem ‚parnellismus‘.“¹

Ve snaze objasnit principy, z nichž vyrůstala politika parnellismu, pragmaticky kombinující konstituční způsob jednání o irské otázce s prvky nacionálního extremismu, se práce pokusí přiblížit historické faktory, které formovaly mínění irské veřejnosti v době po zrušení irského parlamentu roku 1800. Budou zmíněny také zásadní politické události, ke kterým došlo ve Velké Británii během Parnellova působení v čele Irské parlamentní strany, a nastíněna role, jakou v těchto událostech Parnell sehrál. V poslední třetině 19. století se totiž Británie nezabývala jen dobudováváním svého impéria, ale procházela také vnitřní přeměnou,

---

¹ Foster, R. F. *Modern Ireland 1600-1972*. Penguin Books. London: 1989, str. 400

další fází volební reformy, restrukturalizací stranického systému a v obecně politické rovině útlumem liberalismu. Práce samozřejmě neopomene ani okolnosti a následky Parnellova politického pádu v roce 1890, který měl katastrofální dopad na celou irskou politickou scénu. Charles Stewart Parnell paradoxně nedopltil na žádné ze svých politických rozhodnutí, ale na neurovaný soukromý život, který v konvencemi sešněrované viktoriánské epoše nemohl před veřejností ani před politickou reprezentací obstát. V práci bude nicméně poukázáno na to, že Parnellův pád si vynutily spíše okolnosti politické než veřejné morální pohoršení. Především nejednotnost v řadách jeho vlastní strany nakonec připravila Parnella o všechn dosavadní vliv a odsoudila irské hnutí za autonomii k neúspěchu ve chvíli, kdy už byla na dosah.

Vzhledem k nedostatku českých, případně do češtiny přeložených pramenů vychází tato bakalářská práce především z anglicky psané literatury. Autorka pracovala zejména s texty F. S. L. Lyonse *Ireland Since the Famine* a *Charles Stewart Parnell*, dále pak s kapitolou „The Politics of Parnellism“ z knihy *Modern Ireland 1600-1972* uznávaného profesora irských dějin R. F. Fostera. V rámci do češtiny přeložené literatury práce čerpá nejčastěji z děl *Dějiny Irska* a *Dějiny Británie* z edice *Dějiny států* Nakladatelství Lidových novin. Autorka textu využila také elektronické prameny, zejména dokumenty přístupné na internetových stránkách Dolní sněmovny britského parlamentu a některá hesla internetové encyklopedie Wikipedia.

2. Politická a sociální situace v Irsku v poslední třetině 19. století

2.1 Vztahy mezi Irskem a Velkou Británií po roce 1800

V průběhu 19. století procházelo Irsko obdobím velkých změn, a to jak hospodářských, sociálních a kulturních, tak i politických. Roku 1800 schválil britský i irský parlament tzv. zákon o unii (*Act of Union*), v jehož důsledku byl ten irský rozpuštěn a jeho poslanci začleněni do Dolní sněmovny celobritského parlamentu v londýnském Westminsteru. Irsko samotné se po vstoupení tohoto zákona v platnost 1. ledna 1801 stalo nedílnou součástí Velké Británie, která tímto krokem formálně zpečetila svou nadvládu nad druhým z Britských ostrovů, o niž dlouhá staletí usilovala. Tímto legislativním krokem Irsko zároveň ztratilo poslední významnější instituci své samosprávy, byť její reálné pravomoci byly už dříve značně redukovány. Poslanci, dosud zasedající v dolní komoře irského parlamentu, tedy nyní reprezentovali Irsko ve Westminsteru, a to v počtu 103 zástupců.

S tímto stavem věcí se mnozí představitelé irské inteligence – většinou katolického, ale nezdávka i protestantského původu – směřovali jen těžce, a proto byly irské dějiny 19. století prodchnuty tu více, tu méně organizovanými snahami o znovunabytí odebraných práv.

Postupné vzdouvání vln irského nacionalismu lze opakovaně zaznamenat v průběhu celého století a jeho kulminací se stalo hnutí za autonomii (*Home Rule Movement*), vedené Charlesem Stewartem Parnellem. Jakkoliv byla jeho osobní angažovanost pro úspěch tohoto hnutí klíčová, ideální výchozí podmínky připravilo Parnellovi právě postupné zrání a třibení ideje irské samosprávy, jež probíhalo v rozmezí několika předchozích generací. První významnou osobností, která se rozhodla hájit práva irských obyvatel, byl Daniel O'Connell se svým hnutím za katolickou emancipaci, jinými slovy za zrovnoprávnění katolického obyvatelstva s dominantní protestantskou menšinou. Navzdory úspěšným snahám o sociální reformy, jichž se O'Connellovi podařilo dosáhnout ve 30. letech, vyšly nakonec jeho pokusy o zrušení platnosti zákona o unii a obnovení irského parlamentu v rámci Svazu za zrušení unie (*National Repeal Association*) vniveč.

Charakteristickým rysem O'Connellovy politiky se stalo striktní dodržování principu nenásilného protestu, což někteří jeho radikálnější stoupenčí považovali také za hlavní příčinu neúspěchu. Jejich nespokojenost našla záhy výraz v novém hnutí Mladé Irsko (*Young Ireland*), jehož cílem bylo dosáhnout obnovení irské autonomie, a to i pomocí násilí. Výsledky hnutí však byly tristní, nepodařilo se mu dosáhnout žádného z vytčených cílů a roku 1848 se po nevydařeném pokusu o povstání (tzv. Bitva o zelné políčko vdovy McCormackové)² vzdalo aktivní činnosti.

Myšlenka násilného svržení britské nadvlády ale již nezmizela. V souvislosti s laxním přístupem britských úřadů během hladomoru (viz kapitola 2.3) v druhé polovině 40. let se myšlení mnoha Irů radikalizovalo. Přesto ale další organizace, která si dala za úkol zbavit Irsko britského útlaku, měla svůj základ ve Spojených státech. Není to nijak překvapivé, uvědomíme-li si, že během let, kdy v Irsku řádil hladomor, byla Severní Amerika jednou z nejčastějších destinací irských uprchlíků, a ti, kteří tam začali nový život, často cítili vůči Británii neskryvanou nenávist a všemožně podporovali své spojence ve staré vlasti. Roku 1858 byla souběžně ve Spojených státech a v Irsku založena tajná revoluční organizace Irské republikánské bratrstvo (*Irish Republican Brotherhood*, IRB), jehož působení na irské scéně mělo dát národní myšlence nový impuls. V druhé polovině 19. století se IRB stalo jednou

---

² *Battle of Widow McCormack's Cabbage Patch* – Foster, R. F. *Modern Ireland 1600-1972*. Penguin Books. London: 1989, str. 316

z prvních a nejvýznamnějších polovojenských (tj. primárně vojensky organizovaných) skupin, jejichž cílem již nebylo pouze dosažení obnovy irské samosprávy, ale získání úplné samostatnosti Irska. Členem Bratrstva měl údajně být i Parnell, o čemž se dodnes vedou spory. Podle některých zdrojů³ Parnell složil slavnostní přísahu IRB a byl jeho plným, i když tajným členem. Jisté je však jen to, že pokud by v době jeho politické aktivity ve Westminsteru vyšla podobná informace najevo, ztratil by šanci své smělé plány prosadit, protože na britské politické scéně bylo IRB považováno (nikoli nepodloženě) za teroristickou organizaci.

Na oficiální politické scéně se otázka irské samosprávy samozřejmě řešila také. V Dublinu byla roku 1870 založena Asociace pro samosprávu (*The Home Rule Association*), jež se konstituční cestou pokoušela dosáhnout obnovení zrušeného irského parlamentu a která se o tři roky později pod vedením Isaaca Butta přejmenovala na Ligu pro samosprávu (*The Home Rule League*). Díky rozšíření svého programu o otázku půdní reformy a školství získala Buttova strana v Irsku poměrně širokou voličskou základnu a se ziskem celých 59 míst ve všeobecných volbách roku 1874 se stala třetí nejsilnější stranou ve westminsterském parlamentu. Přes tento zisk nebyl vliv Buttovy strany ve Westminsteru příliš znát, zejména kvůli značné názorové roztržiténosti a nedisciplinovanosti jejích poslanců. Ve svých řadách měla Liga za samosprávu jak bývalé liberály, tak i Feniány,⁴ a každý z nich se rozhodoval podle svého vlastního uvážení bez ohledu na dlouhodobější politiku své strany. O rok později se jejím poslancem za hrabství Meath stal začínající politik Charles Stewart Parnell.

2.2 Situace na politické scéně v Británii

Politická scéna ve Velké Británii byla v druhé polovině 19. století kolbištěm dvou výrazných politiků: vůdce konzervativců Benjamina Disraeliho a hlavního představitele liberálů Williama Ewarta Gladstonea. Disraeli byl poprvé jmenován předsedou vlády v únoru 1868, již v prosinci téhož roku ho v premiérském křesle vystřídal liberál Gladstone, který se do povědomí Irů dostal zejména svým proklamovaným zájmem o irské záležitosti. Známý je jeho výrok, že uklidnění situace v Irsku cítí jako své poslání: „My mission is to pacify Ireland,“ prohlásil, když se dozvěděl, že ho královna pověřila vedením nové vlády⁵. Stejně

---

³ Jackson, A. *Home Rule: An Irish History 1800-2000*. Weinfeld&Nicolson. London: 2003. str. 45

⁴ *Fenians* - neformální výraz pro sympatizanty s hnutím IRB

⁵ Zdroj: <http://www.bbc.co.uk/northernireland/ashorthistory/archive/intro193.shtml>

působivě zní Gladstoneovo přirovnání protestantské nadvlády nad katolickým Irskem k jedovatému upasovému stromu, který podle pověsti svým jedem otravoval zemi široko kolem sebe⁶.

Liberální strana, jež se během 60. let 19. století postupně zformovala ze stoupců whigů, radikálů a křesťanských nonkonformistů, se skutečně zabývala irskou problematikou intenzivněji než kdokoliv před ní a Gladstone tím na Isaaca Butta a jeho Ligu pro samosprávu (po roce 1874 častěji pod názvem Strana pro samosprávu, *Home Rule Party*) silně zapůsobil. Již během prvního působení ve funkci předsedy vlády se Gladstoneovi podařilo prosadit v Dolní sněmovně několik zákonů týkajících se Irska: tzv. *Irish Church Act* (zákon o odluce irské církve od státu, 1869) a *First Irish Land Act* (Irský pozemkový zákon, 1870). Nutno ovšem přiznat, že oba zmíněné zákony měly pro irské obyvatelstvo význam spíše symbolický než praktický. Roku 1874 vystřídali u moci liberální vládu konzervativci opět v čele s Disraelim, který ve srovnání s Gladstonem dával před domácími záležitostmi přednost mezinárodní politice a řešení irské otázky odsunul na celé období své vlády (tj. do roku 1880) do pozadí.

Rozvržení sil ve Westminsterském parlamentu bylo v poslední třetině 19. století následující: od roku 1870 měl britský parlament celkem 652 členů, z toho Anglii zastupovalo 456 poslanců, Wales 33, Skotsko 60 a Irsko 103. K dalším změnám v počtu poslanců došlo v roce 1885, nejprve v červnu, kdy bylo zrušeno několik volebních okrsků v Anglii a celkový počet poslanců tak klesl na 648. Pro volby, ke kterým došlo na konci téhož roku, již byla uplatněna výraznější reforma. Podle zákona o přerozdělení mandátů (*Redistribution of Seats Act*)⁷ byly mandáty za jednotlivé součásti Velké Británie přerozděleny podle soudobého populačního trendu. Počet poslanců za Anglii stoupl na 461, Walesu přibyl jeden zástupce, Skotsku dokonce dvanáct. Irsko si navzdory drastickému úbytku obyvatelstva způsobenému hladomorem ve 40. letech udrželo své 103 zástupce. Hlavním důvodem, proč nedošlo k redukci počtu irských poslanců na číslo odpovídající populačnímu vývoji, byla významná pozice, kterou si Irská parlamentní strana ve Westminsteru mezitím stačila vydobýt. Zatímco roku 1880 se z celkového počtu 103 irských poslanců hlásilo k hnutí za samosprávu 63, v červnových volbách roku 1885 uspělo celkem 86 členů tehdy již Parnellovy Irské parlamentní strany. Jelikož ani konzervativci, ani liberálové nebyli schopni utvořit

---

⁶ Gladstone, W. E. *Speeches of the Right Hon. W.E. Gladstone, M.P., delivered at Warrington, Ormskirk, Liverpool, Southpor, Newton, Leigh and Wigan, in October 1868*. London, Simpkin: 1868, str. 98.

⁷ Zdroj: <http://www.parliament.uk/documents/upload/g03.pdf>

v parlamentu funkční většinu, hlasy irských poslanců se na určitou dobu staly pro obě hlavní westminsterské strany velmi žádaným zbožím.

2.3 Hospodářská situace v Irsku: hladomor a pozemkové hnutí

Dalším z podstatných faktorů, které přispěly k názorové radikalizaci irského obyvatelstva průběhu 19. století, byla otázka vlastnictví půdy. Způsob upravující vztahy mezi vlastníkem a nájemcem půdy byl zastaralý a měl mnoho odpůrců. Irové, pro než byl jejich ostrov tradičně jedním ze základních kamenů národně-kulturní identifikace, se museli smířit s tím, že v souvislosti s britskou nadvládou se většina půdy v Irsku přesunula do rukou příslušníků protestantské aristokracie, od nichž si museli pozemky, na nichž žili a hospodařili, pronajímat. K pronájmu půdy navíc docházelo většinou v několika stupních, v nichž se pozemky dále dělily na menší díly, a výsledná rozloha obdělávané půdy tudíž byla poměrně malá. Především z tohoto důvodu byly nejčastější plodinou pěstovanou drobnými irskými rolníky brambory, které mají „velkou výnosnost na malé ploše“⁸. V letech 1845, 1846 a 1848 byla ovšem úroda brambor opakovaně znehodnocena plísni a v zemi zavládl hladomor, který se sice v Irsku objevil už dřív, vždy ale jen na omezeném území, kde se jej podařilo včas podchytit. Hladomor způsobený bramborovou neúrodou koncem 40. let ale postihl velkou část ostrova a trval příliš dlouho. Podle záznamů klesl počet obyvatel v Irsku z 8,2 milionu v roce 1841 na 6,6 milionu v roce 1850⁹ – částečně kvůli emigraci, většinou se však jednalo o přímé oběti hladomoru. Ačkoliv se britská vláda pokusila dopad katastrofy na irské obyvatelstvo zmírnit (například zřizováním útulků a vývařoven pro chudé, případně poskytováním práce), k žádnému výraznému zlepšení situace nedošlo a pro mnoho Irů se stal nedostatek britského zájmu a pomoci v letech nejhoršího utrpení onou pověstnou poslední kapkou v poháru trpělivosti.

V 50. letech, kdy se Irsko postupně zotavovalo z následků hladomoru, se znovu a ještě silněji rozhořely debaty o nutnosti pozemkové reformy a v souvislosti s ní se pomalu začínalo profilovat i masové národní hnutí se základnou na irském venkově. Vztahy mezi velkostatkáři a nájemci půdy se totiž radikálně zhoršily. Obvyklým a oblíbeným způsobem, jímž se majitelé půdy zbavovali neplaticích nebo nepohodlných nájemců, bylo jejich násilné vystěhování. Tato praxe byla v letech po velkém hladomoru využívána stále častěji, přímo úměrně vzrůstajícímu

---

⁸ Moody, W. T.; Martin F. X. *Dějiny Irska*. NLN, Praha: 1996, str. 201

uvědomění nájemců a jejich volání po změně v systému pronajímání půdy. Již roku 1850 proto Charles Gavan Duffy, katolický novinář a mladoir, zakládá Irskou ligu nájemců půdy (*Irish Tenant League*), jejímž cílem bylo konsolidovat zájmy drobných nájemců a především dosadit své zástupce do Westminsteru a tím nastolit tuto otázku na nejvyšší možné legislativní úrovni. Svůj program organizace shrnula do tzv. zásady „tří F“: *fair rent, fixity of tenure, free sale*, (česky možno přeložit jako zásada „tří S“: spravedlivý nájem, stálé užívací právo, svoboda toto užívací právo odprodat)¹⁰.

Realizace plánů Ligy nájemců se však dlouhou dobu nedostala dál než do oblasti přání. Jako už tradičně v dosavadním vývoji irských událostí i v případě Ligy nájemců brzy převážila vnitřní roztržičnost hnutí a osobní ambice většiny činovníků. K výraznějšímu posunu došlo až v druhé polovině 70. let, kdy irské hospodářství začalo stagnovat, až roku 1879 dospělo k hospodářské krizi. Za této situace opět hrozilo vystěhování velkého množství drobných nájemců půdy, kteří přestali být schopni platit velkostatkářům za pronájem pozemků. Významný člen IRB a vytrvalý odpůrce Británie Michael Davitt, jenž sám jako dítě zažil vystěhování na vlastní kůži, proto 21. října 1879 založil Irskou národní pozemkovou ligu (*Irish National Land League*), aby kampaní na celostátní úrovni upozornil na reálně hrozící tragédii a přiměl britskou vládu k reformě pozemkového zákona. Prezidentem nově vzniklého hnutí se stal tehdy již známý poslanec a obhájce práv nájemců Charles Stewart Parnell.

3. Parnellova snaha o konsolidaci irského národního hnutí

3.1 Osobnost Charlese Stewarta Parnella

Z výše popsaného vysvítá, že od poloviny 80. let 19. století se v souvislosti se všemi podstatnými událostmi politického života Británie a Irska vždy objevuje jméno Charlese Stewarta Parnella. Osobnost tohoto irského politika byla ve své době jedinečným fenoménem na poli politickém i společenském. Svým jednáním a názory ovlivnil další generace natolik, že dodnes zůstává předmětem studia historiků i politologů a pronikl dokonce i do světa umělecké literatury – jeho odkazu je věnována například jedna povídka ve sbírce Jamese Joyce *Dubliňané*.¹¹ Jako většina charismatických politických vůdců byl ale Parnell také

---

⁹ Foster, R. F. *Modern Ireland 1600-1972*. Penguin Books. London: 1989, str. 325

¹⁰ Moody, W. T., Martin F. X. *Dějiny Irska*. NLN, Praha: 1996, str. 211

¹¹ Viz povídka „Ivy Day in the Committee Room“ in: *Dubliners*. Penguin Books. London: 1996, str.132-152

mužem mnoha vnitřních rozporů a kontroverzí. Jaký byl původ této výrazné postavy moderních irských dějin? Co formovalo jeho politické názory a představy o světě?

Charles Stewart Parnell se narodil 27. června 1846 v irském hrabství Wiclow jako syn zámožného anglo-irského vlastníka půdy, protestanta Johna Henryho Parnella a Američanky irského původu Delie Stewartové. Jakkoliv Charles Stewart patřil svým původem k vládnoucí protestantské menšině, byl od malička vychováván k podpoře vlasteneckých myšlenek na obnovení irských práv. Generace předků Parnella předurčily k tomu mít četné sociální vazby, včetně tradice působení v irském parlamentu. Po studiích na Magdalene College v Cambridgi podnikl Parnell ve svých dvaceti pěti letech poznávací cestu do Spojených států, kde strávil tři roky. Vzhledem k jeho pozdějšímu politickému působení v čele národního hnutí je celkem s podivem, že během svého pobytu v Severní Americe nijak nevyhledával styky ani s irskými přistěhovalci, ani se stoupenci tehdy již existujícího Irského republikánského bratrstva. Brzy po návratu ze Spojených států se stal hlavním soudcem svého rodného hrabství a roku 1875 poslancem Dolní sněmovny britského parlamentu za Buttovu Stranu samosprávy.

V době Parnellova vstupu do Westminsteru neměla myšlenka obnovení irské samosprávy velkou naději na úspěch. Vládní křesla drželi konzervativci v čele s ministerským předsedou Benjaminem Disraelim, a jak již bylo zmíněno výše, Disraeli se věnoval spíše rozvíjení role Británie jako světové imperiální velmoci než problémům domácí politiky, otázku irské samosprávy v to počítaje. Nejsilnější irská strana v parlamentu, Strana samosprávy, se navíc nacházela ve stádiu přetrvávajícího chaosu. Svým jménem zaštiťovala poměrně široké spektrum názorových proudů, jejími poslanci byli jak protestantští vlastníci půdy, tak irští katolíci, jak liberálové, tak konzervativci. Kromě osobností, jimž skutečně ležel osud Irska na srdci, byli v řadách Buttovy strany i poslanci, kteří ji potřebovali jen proto, aby ve svém volebním okrsku zvítězili. Různorodost poslanců bohužel vedla k tomu, že strana nebyla schopna prosazovat svou politiku a její poslanci během hlasování o návrzích zákonů často hlasovali proti sobě. Sám Isaac Butt se vedení své strany dlouhodobě příliš nevěnoval a tím proti sobě popouzel mladší a radikálnější spolustraníky, k nimž se záhy připojil i Parnell. Aby na sebe poukázali a obrátili tak zájem poslanců k irským problémům, začali tito poslanci v parlamentu používat nejrůznější obstrukční metody, jimiž komplikovali a prodlužovali jeho zasedání. K těmto technikám patřily zejména nekonečně dlouhé proslovy a připomínky k projednávaným návrhům zákonů (tzv. *fillibustering*), které výrazně brzdily legislativní proces. Radikální poslanci Strany samosprávy se brzy stali postrachem Dolní sněmovny a dosáhli tak žádané pozornosti, zároveň se ale kvůli svým výstupům dostali do sporu se samotným vůdcem strany Isaacem Buttem, jehož cílem vždy bylo dosažení irské autonomie

výhradně konstituční cestou, zákonem prosazeným v rámci demokratických tradic. Postup svých kolegů považoval za výsměch principům britského parlamentarismu a za ohrožení ducha demokracie. Ve straně se tedy brzo vyprofilovaly dvě frakce: většina nadále stranila Buttovi, ale kolem Parnella, jenž se postavil do čela radikálů, se kruh sympatizantů začal brzo rozrůstat.

3.2 Parnell a vzestup pozemkového hnutí

Klíčovým rokem pro Parnellův další osud se stal rok 1879, v němž došlo hned k několika významným událostem. Už 20. dubna se v Irishtownu v irském hrabství Mayo sešlo shromáždění rolníků a nájemců půdy, kteří protestovali proti stávajícímu systému pozemkové správy, které ve vrcholícím období hospodářské krize hrozilo skončit další celonárodní katastrofou. Toto shromáždění je v irských dějinách považováno za počátek období pozemkové agitace, jež se postupně přetavila v tzv. „pozemkovou válku“, trvající až do roku 1882¹². Osobou, která shromáždění v Irishtownu zorganizovala, byl již zmiňovaný Parnellův příznivec, Fenián Michael Davitt. Agitace za změnu pozemkového zákona v Irsku rychle našla velké množství stoupenců, bylo však zároveň nutné zajistit co nejefektivnější využití vzvednuté vlny emocí. Davitt hledal dostatečně schopného a zkušeného vůdce, který by pozemkovou agitaci zaštitil, udržoval ji při síle a zároveň byl schopen prosadit žádané změny na potřebné úrovni. Parnell všechny potřebné kvality, aby se této role mohl ujmout, zosobňoval.

Jen o několik málo dní později, 5. května 1879, umírá hlavní Parnellův stranický protivník Isaac Butt. Ačkoliv se novým předsedou Strany samosprávy stal Buttův stoupenec William Shaw, bylo jasné, že Parnellův vliv ve straně nebude možné dlouhodobě přehlížet. Parnell zatím vyslyšel Davittovu prosbu, aby vystoupil na jednom ze shromáždění pozemkového hnutí, a 8. června 1879 pronesl ve Westportu v hrabství Mayo projev, jehož hlavní myšlenka se stala mottem celé pozemkové kampaně: „Musíte jim [vlastníkům půdy] ukázat, že jste pevně odhodláni držet se svých hospodářství a pozemků. Nesmíte se nechat o svůj majetek připravit tak, jak se to stalo vašim otcům roku 1847. Nesmíte dovolit, aby vám vaši půdu vzali.“¹³ Ještě v tom samém roce, 21. října 1879, zakládá Michael Davitt v Dublinu

---

¹² Foster, R. F. *Modern Ireland 1600-1972*. Penguin Books. London: 1989, str. 403

¹³ Lyons, F. S. L. *Charles Stewart Parnell*. London: Fontana Press, 1991, str.136 (český překlad LK)

Irskou národní pozemkovou ligu (*Irish National Land League*) a Parnell je jmenován jejím prezidentem.

Jak se posléze ukázalo, bylo Parnellovo aktivní zapojení do pozemkového hnutí prozíravým politickým rozhodnutím, i když s sebou zároveň neslo určitá rizika. Centrem jeho zájmu zůstala samospráva pro Irsko, ale pozemková reforma se stala důležitým mezistupněm k jejímu dosažení: dojde-li ke změně ve způsobu získávání a držby irské půdy, bude potom nárok na její spravování irskými institucemi v tom nejširším slova smyslu logicky opodstatněným požadavkem. Stejně tak, jak žádal rolníky na shromáždění ve Westportu, aby se drželi svých pozemků a nedopustili, aby se opakovaly události roku 1847, byl Parnell připraven držet samotné pozemkové hnutí a nenechat tentokrát jeho potenciál přijít vniveč. I přes své čelní postavení v Irské národní pozemkové lize Parnell pozemkové hnutí ve skutečnosti nevedl, na to bylo organizačně příliš propojeno s radikálními Feniány, jejichž postoje Parnell zřejmě tiše akceptoval, nicméně veřejně rozhodně nepropagoval – na to byl již příliš zkušeným politikem. Rok 1879 byl pro Parnella rokem velkých příležitostí, ale teprve až další desetiletí mělo ukázat, jakým způsobem se mu jich podařilo využít.

3.3 Parnell v čele Irské parlamentní strany

V dubnu 1880 se v Británii konaly všeobecné volby, v nichž zvítězila liberální strana v čele s Williamem Gladstonem, který se stal podruhé ministerským předsedou. Naděje na prosazení irské otázky do popředí zájmu zákonodárců a vlády opět vzrostla. Z celkového počtu 103 irských poslanců ve Westminsteru jich 63 zastupovalo Stranu samosprávy, a jelikož Parnellova frakce byla početně silnější než skupina kolem Williama Shawa, stal se Parnell v květnu 1880 oficiálním předsedou strany a tuto pozici si udržel až do roku 1891.

Ve snaze neopakovat chyby svého předchůdce se Parnell rozhodl svou stranu restrukturalizovat, zkonsolidovat její program a především zaručit, aby tento program byl důsledně prosazován. V průběhu 80. let se mu podařilo vytvořit ze zastánců irské autonomie moderní, hierarchicky uspořádanou stranu s disciplinovanou členskou základnou a organizační strukturou, které se v té době liberální ani konzervativní strana nemohly rovnat. Roku 1882 změnila Strana samosprávy svůj název na Irskou Parlamentní Stranu (*Irish Parliamentary Party*, IPP), čímž se jednoznačně přihlásila ke způsobu, jakým hodlá prosazovat svou politiku a distancovala se tak (alespoň formálně) od násilí páchaného ve jménu irské svobody různými polovojenskými skupinami. Zásadním krokem bylo zavedení

„vázaného mandátu“ poslanců IPP, který začal být uplatňován v roce 1884. Všichni poslanečtí kandidáti IPP museli skládat slavnostní slib, v němž se zavazovali „zasedat, hlasovat a jednat, jak jim bude nařízeno“¹⁴. Taková úroveň stranické disciplíny byla ve Westminsteru do té doby nevídaná, tím spíše v rámci irské strany.

Dalším důležitým bodem Parnellovy vnitrostranické reformy byla velká pozornost, již vedení věnovalo výběru kandidátů. I tato změna byla motivována negativními zkušenostmi z let Buttova předsednictví, kdy se poslanci za Stranu samosprávy stávali stoupenci širokého spektra názorových proudů. Často docházelo k situaci, kdy se kandidát zvolený za určitý okrsek na zasedání parlamentu vůbec nedostavoval, a snaha o organizaci přítomných poslanců do jednotného bloku se obvykle nesečkala s úspěchem. Aby se Parnell vyhnul zklamání voličů z takových poslanců a následné ztrátě důvěry ve svou stranu, byli kandidáti do voleb vybíráni s větší obezřetností a dříve obvyklý způsob kandidatury *ad hoc* se podařilo brzy úspěšně vymýtit. Spolu se slibem stranické věrnosti měl tento způsob výběru zaručit, že kandidáti IPP budou během celého funkčního období skutečně věrni politice své strany. Parnellovi se dokonce podařilo vyřešit i problém finanční náročnosti pobytu svých poslanců ve Westminsteru, což byl jeden z nejčastějších důvodů (případně výmluv), proč se zvolení poslanci na zasedání parlamentu dříve nedostavovali: IPP svým poslancům, jimž finanční situace neumožňovala opakované cesty mezi Irskem a Londýnem, nabízela finanční výpomoc.

Další inovací v pojetí stranické organizace pak bylo ustanovení funkce stranického whipa (z anglického termínu užívaného při lovu lišek *whipper-in* = vrchní psovod, ze základu *whip* = bič)¹⁵, kterým byl zvolen některý z úspěšných poslaneckých kandidátů a k jehož povinnostem náleželo usměrňovat činnost poslanců a dohlížet na to, aby ve sněmovně řádně plnili své povinnosti. Svým způsobem fungoval také jako jakýsi styčný důstojník mezi poslanci strany v parlamentu a stranickou organizací samotnou. Prvním whipem Irské parlamentní strany se stal Parnellův velký stoupenec Richard Power a tato funkce samotná, spolu s celkovou Parnellovou koncepcí moderní parlamentní strany, byla postupně úspěšně aplikována i v ostatních britských politických stranách.

---

¹⁴ Foster, R. F. *Modern Ireland 1600-1972*. Penguin Books. London: 1989, str.? (překlad LK)

¹⁵ Zdroj: <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/notes/snpc-0289.pdf>

3.4 Parnellova politika ve Westminsteru

3.4.1 1879-1882: Pozemková válka

Od roku 1879 se Parnell současně věnoval jak poslanceckému působení v britském parlamentu, tak usměrňování pozemkového hnutí. S tím, jak pozemková agitace nabývala na mohutnosti, hrozilo, že se její organizace vymkne kontrole a radikální zastánci reformy promění hnutí v lidové povstání proti britské nadvládě. Faktem je, že se k principům Pozemkové ligy přihlásily téměř všechny složky, reprezentující široké spektrum irského nacionalismu. Našla podporu u zastánců konstitučního přístupu, u velké části katolického kléru i u radikálních Feniánů. Liga sice nedostala oficiální požehnání od Irského republikánského bratrstva, zato se setkala s kladnou odezvou americké organizace Rodina Irů (*Clan na Gael*), která se ji rozhodla podporovat štědrými finančními příspěvky. Jako osobnost respektovaná všemi nacionalistickými proudy v Irsku i ve Spojených státech měl být Parnell zárukou, že tzv. „pozemková válka“ zůstane „největším masovým hnutím v moderních dějinách Irska“¹⁶ a nestane se válkou pravém smyslu slova.

Finanční subvence ze Spojených států začaly být pro Ligu brzy velmi potřebné, protože kombinace hospodářské krize a důsledného odporu drobných nájemců se začala projevovat rostoucím počtem lidí, kteří byli ze svých pozemků násilím vystěhováni. Stalo se běžnou praxí, že Liga zajišťovala postiženým nájemcům náhradní ubytování a materiální, případně i finanční výpomoc. Kromě nápravy již způsobeného bezpráví se Liga především snažila neutuchající agitací prosadit reformu zákona o půdě a definitivně tak zrušit praxi vypovídání nájemců. Představitelé Ligy v čele s Parnellem vedli kampaň primárně jako záležitost morálky: zastaralý způsob držení půdy a přemrštěné ceny za její pronájem byly na veřejných shromážděních Ligy odsuzovány jako protivící se dobrým mravům. Také metody boje (alespoň na oficiální úrovni) měly dokazovat mravní sílu stoupců pozemkového hnutí. Nejvyšší forma trestu, kterou Pozemková liga mohla vyhlásit, byla naprostá sociální izolace provinilce – vlastníka půdy, a po své nejslavnější „oběti“, kapitánu Charlesi Boycottovi, získala dokonce název: bojkot.¹⁷ Ačkoliv měla být hrozba násilí v průběhu pozemkové agitace přítomna nanejvýš latentně, ne vždy tomu tak skutečně bylo. Jak se hnutí šířilo po irském venkově, stále častěji docházelo na lokální úrovni k příležitostným výbuchům násilí. Nebylo ale snadné dokázat přímé spojení mezi nepokoji a Pozemkovou ligou. Jelikož byla „technicky

---

¹⁶ Moody, W. T.; Martin F. X. *Dějiny Irska*. NLN, Praha: 1996, str. 218

vzato organizací pohybující se v rámci zákona,¹⁸ úřady v Irsku ani v Británii jí dlouho nebyly schopny účinně vzdorovat.

Změna situace nastala až během roku 1881, již za vlády Gladstoneových liberálů a po Parnellově jmenování novým předsedou Strany samosprávy. Pozemková liga nebyla ochotna slevit ze svých požadavků, spíše je ještě stupňovala, zatímco britská strana střídavě reagovala zaváděním mimořádných donucovacích pravomocí v Irsku a návrhy možného nového pozemkového uspořádání ve Westminsteru. Irský venkov se pomalu ale jistě měnil v území, kde měly zákony a soudy Pozemkové ligy větší respekt než oficiální britské úřady, a nepokoje se vymykaly kontrole. Když představitelé Ligy odmítli akceptovat parlamentem schválený nový pozemkový zákon, rozhodl se Gladstone k razantnímu kroku – v září 1881 je Parnell zatčen a s ním i další čelní představitelé Pozemkové ligy, organizace samotná byla prohlášena za „nezákonné sdružení“¹⁹ a rozpuštěna jen o měsíc později. Parnell se ocitl ve vězení a náhle ztratil nad pozemkovým hnutím potřebnou kontrolu.

V kapitole pojednávající o politice parnellismu irský historik R. F. Foster výstižně napsal, že „pro parlamentního politika, jakým byl Parnell, znamenalo angažmá v Pozemkové lize totéž co jízda na tygrovi.“²⁰ Stejně jako by se mu nevyplatila snaha osedlat si nebezpečnou divokou šelmu, ani při pokusu o ovládnutí masy zradikalizovaných venkovských obyvatel nemohl Parnell uspět nadlouho. Svou agitací totiž představitelé Pozemkové ligy probudili k životu sílu, kterou nešlo příliš ovládat, a to ani s pomocí tak charismatického vůdce, jakým byl Parnell. Nakonec se ale ukázalo, že z tohoto nebezpečného podniku dokázal pro své politické zájmy vytěžit maximum: výrazný úspěch své strany ve volbách a post stranického předsedy. A také onen požadovaný nový pozemkový zákon²¹, který představitelé Ligy sice zprvu odmítali, ale který se nakonec ukázal být splněním velké části jejich požadavků.

3.4.2 1882: Kilmainhamská smlouva

Parnellovo uvěznění a rozehnání Pozemkové ligy nemělo takový efekt, v jaký britská vláda doufala. Další organizace hnutí se nyní ujala žena – sestra uvězněného Charlese

---

¹⁷ tamtéž, str. 220

¹⁸ Foster, R. F. *Modern Ireland 1600-1972*. Penguin Books. London: 1989, str. 405

¹⁹ tamtéž

²⁰ tamtéž

²¹ *Second Land Act, 1881*- Foster, R. F. *Modern Ireland 1600-1972*. Penguin Books. London: 1989, str. 412-13

Stewart Parnella Anna, jež se angažovala ve vedení Dámské pozemkové ligy (*Ladies' Land League*)²². Bez autority, kterou Parnellova charismatická osobnost přirozeně vzbuzovala i u radikálních příznivců hnutí, se ale dalo jen obtížně zajistit, aby se pozemková agitace v Irsku nezměnilo v krvavou vzpouru venkovského lidu proti protestantské aristokracii. Toho si byl vědom jak Parnell, tak i britský premiér Gladstone, a proto irský politický vůdce ve vězení dlouho nezůstal. Ještě během roku 1881 napsal Parnell z vězení dopis, v němž vyjadřuje své pocity a obavy s překvapivou upřímností: „Nemohu ani popsat to znechucení, který jsem na těch shromážděních pokaždé pociťoval. Vždy jsem věděl, jak marné a postrádající vzájemnou soudržnost je vše, co s tímto hnutím souvisí.“²³

V dubnu 1882 došlo mezi Gladstonem a Parnellem k dohodě, která se podle místa, kde byl Parnell uvězněn, obvykle nazývá Kilmainhamská²⁴. Oba politici se touto smlouvou jednoznačně postavili proti tomu, aby Irsko rozvrátilo povstání. Předseda britské vlády slíbil irským nájemcům další výhody, jdoucí za rámec pozemkového zákona z roku 1881, Parnell oproti tomu souhlasil, že oficiálně ukončí štvavou kampaň představitelů Ligy proti vlastníkům pozemků. Britský kabinet smlouvu schválil 2. května a ještě tentýž den byli Parnell i jeho kolegové z vedení Pozemkové ligy propuštěni na svobodu.

Kilmainhamská smlouva pro Parnellovu kariéru hlavního politického představitele Irů znamenala velmi mnoho, ačkoliv v dlouhodobém horizontu spíše v negativním smyslu. Poprvé se totiž v souvislosti s Parnellovým jménem veřejně objevují kapitán William Henry O'Shea s manželkou, kteří během Parnellova pobytu ve vězení sloužili jako prostředníci při jeho jednáních s britskou stranou a kteří v budoucnu sehrají důležitou roli v Parnellově politickém pádu. Kapitán O'Shea také zřejmě stál v pozadí jednoho sporného článku Kilmainhamské smlouvy, v němž měl Parnell přislíbit svou podporu politice liberální strany, avšak po svém propuštění na svobodu se k němu přihlásit odmítl. Někteří historikové mají za to, že jej do smlouvy dodal právě O'Shea, a to na nátlak radikálního liberálního politika Josepha Chamberlaina.²⁵

Kontroverze a rozpory, které Kilmainhamská smlouva mezi Parnellem a Gladstonem vyvolala, vedla jednak k dočasnému zhoršení vztahů mezi Irskou parlamentní stranou a liberály, jednak k rezignaci vrchního sekretáře Forstera. Jeho nástupce v úřadě, lord Frederick Cavendish, byl ovšem již v den svého příjezdu do Irska spolu se svým zástupcem zavražděn

²² Moody, W. T.; Martin F.X. *Dějiny Irska*. NLN, Praha: 1996, str. 221

²³ Foster, R. F. *Modern Ireland 1600-1972*. Penguin Books. London: 1989, str. 411 (český překlad LK)

²⁴ věznice v dublinské čtvrti Kilmainham, zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Kilmainham_Jail

²⁵ Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Kilmainham_Treaty_1882

v dublinském parku Phoenix. K této události došlo jen několik málo dní po Parnellově propuštění a zejména britská veřejnost jí byla velmi pobouřena. Ačkoliv Parnell neměl s celou záležitostí nic společného – za vraždami stáli členové malé teroristické skupiny Nezlomní (*Invincibles*) – dozvuky tohoto činu se k němu znovu donesly roku 1887, kdy byl britským tiskem obviněn z toho, že dal k vraždám svůj písemný souhlas (viz kapitola 3.4.6).

3.4.3 Všeobecné volby 1885 a 1886: přeskupení sil

První polovina 80. let 19. století se ve Velké Británii nesla v duchu druhé liberální vlády premiéra Williama Gladstonea. Kromě svého veřejně proklamovaného odhodlání dospět k uspokojivému vyřešení irské otázky se Gladstone také zasloužil o další fázi volební reformy, která v průběhu století postupně rozšiřovala okruh britských voličů. V souvislosti s všeobecnými volbami spatřily v době druhého Gladstoneova kabinetu světlo světa dva významné, pro Iry přínosné zákony.

V prosinci roku 1884 byl Dolní komorou westminsterského parlamentu schválen další zákon o rozšíření volebního práva (*Representation of the People Act*, známý též jako tzv. Třetí zákon o reformě – *Third Reform Act*)²⁶. Tímto zákonem došlo k výraznému rozšíření volebního práva na venkově, každý vlastník půdy, jehož pozemek vynášel alespoň 10 liber, nebo nájemník, jehož roční nájem dosahoval té samé částky, byl nyní připuštěn k volbám. Ačkoliv šlo o výrazný nárůst počtu oprávněných voličů (právo volit mělo nyní celkem více než 5,5 milionu voličů), 40 % mužské populace na toto právo stále ještě čekalo²⁷, o ženách nemluvě. Pro Irskou parlamentní stanou však měl dopad volební reformy na venkovské obyvatelstvo zásadní význam – během „pozemkové války“ si Parnell svým angažmá v Pozemkové lize vybudoval na irském venkově velmi silnou pozici. Jakkoliv byla mnoha nájemcům myšlenka národního hnutí kolem roku 1880 ještě vzdálená, většina předních osobností Ligy, (s Parnellem v čele) již viděla boj o půdu v širších souvislostech: jako boj svébytného národa o uznání právoplatného nároku na své území. Sympatie, které Liga svou agitací u venkovského obyvatelstva vzbudila, doufala nyní Parnellova strana přetavit ve volební hlasy.

Druhým z dvojice reformních zákonů byl již výše zmiňovaný zákon o přerozdělení parlamentních křesel (*Redistribution of Seats Act*). Ačkoliv ho do parlamentu na konci roku

---

²⁶ Zdroj: <http://www.parliament.uk/documents/upload/g03.pdf>

1884 navrhl Gladstone, schválen byl až v červnu následujícího roku, tedy v době, kdy úřad premiéra po Gladstoneově odstoupení nakrátko převzal předseda konzervativců lord Salisbury. Ústřední myšlenkou tohoto zákona bylo stanovení vyrovnanějšího rozvržení mandátů na území Spojeného království podle počtu obyvatel a také snaha dokončit přechod k jednomandátovým volebním obvodům. Ve Velké Británii bylo přerozděleno celkem 160 parlamentních křesel a došlo k vyrovnání mandátů mezi nedostatečně zastoupenými, ale hustě osídlenými průmyslovými městy a dosud dominující rurální oblastí jižní Anglie – například v Londýně stoupl díky této reformě počet mandátů z 22 na 62²⁸.

Zákon o přerozdělení parlamentních křesel se nicméně netýkal počtu poslanců za Irsko, ačkoliv k nejméně výraznějšímu posunu v počtu obyvatel došlo právě tam. V důsledku hladomoru na konci 40. let klesl počet obyvatel ostrova zhruba o milion, stejný počet Irů se rozhodl pro emigraci. Podle principů, z nichž volební reforma vycházela, by zákon o přerozdělení křesel měl množství irských zástupců ve Westminsteru výrazně redukovat. Parnellovi se však v té době již podařilo sjednotit irské poslance ve funkční a organizovanou stranu, jejíž voličskou základnu zákon o volebním právu ještě více rozšířil. Koaliční potenciál Irské parlamentní strany byl nyní takový, že nebylo v zájmu liberálů ani konzervativců počet irských křesel jakkoliv snižovat. To se jasně ukázalo ve všeobecných volbách koncem roku 1885, kdy sice zvítězili Gladstoneovi liberálové, ne však s dostatečnou převahou nad konzervativci. Parnellova strana, jež v těchto volbách získala 86 křesel, se ocitla ve výhodné vyjednávací pozici: neboť liberálové obsadili 319 křesel a konzervativci 247, stala se Irská parlamentní strana rozhodujícím činitelem, který ve Westminsteru zajišťoval rovnováhu sil.

Protože se v důsledku tohoto zákona z většiny volebních okrsků staly okrsky jednomandátové, došlo k určitému zosílení konkurenčního prostředí mezi jednotlivými parlamentními stranami. Z hlediska dalšího vývoje na britské politické scéně je nutné zmínit obratnost konzervativního vůdce lorda Salisburyho, jenž si jako podmínku svého souhlasu s návrhem liberálního zákona o přerozdělení mandátů vymínil takovou úpravu hranic volebních okrsků ve městech, která jeho straně v těchto obvodech do budoucna zaručovala jistý zisk parlamentních křesel.²⁹

Zatímco u konzervativní strany můžeme mluvit v tomto období o jisté konsolidaci sil, uvnitř Gladstoneovy liberální strany se v souvislosti s volební reformou schylovalo k rozkolu. To bylo částečně dáno i tím, že se strana sama o sobě skládala z názorově nejednotných

---

²⁷ Zdroj: http://www.en.wikipedia.org/wiki/Representation_of_the_People_Act_1884

²⁸ Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Redistribution_of_Seats_Act_1885

²⁹ tamtéž

skupin – whigů, radikálů a nonkonformistů, jejichž rozdílné postoje začaly nyní převažovat nad tím, co je dříve spojovalo. Radikální křídlo liberální strany nepůsobilo na mnoho voličů příliš důvěryhodným dojmem, a liberálové tak postupně přicházeli o tolik potřebnou voličskou podporu; především však docházelo ke sporům ohledně otázky irské autonomie. V dalších všeobecných volbách, které se konaly již o půl roku později, v červenci 1886, se výše zmíněné trendy skutečně projevily na volebních výsledcích: Konzervativci spolu s částí liberálů, kteří se postavili proti Gladstoneovi, získali pohodlnou většinu 393 křesel, liberální strana obsadila 192 míst a Parnellovi stoupenci 85. Novým ministerským předsedou se stal lord Salisbury a na dalších šest let se v Británii moci chopila konzervativní strana.

3.4.4 1886: První zákon o irské autonomii

Událostí, která na jaře roku 1886 přímo vedla k pádu třetího Gladstoneova liberálního kabinetu, byl osud prvního zákona o autonomii pro Irsko (*Irish Government Bill*), jehož návrh předseda vlády předložil Dolní sněmovně k projednání 8. dubna. Jakkoliv bylo prosazení tohoto zákona hlavním cílem politiky Parnellovy Irské parlamentní strany, byli jak Parnell sám, tak jeho poslanci Gladstoneovým návrhem rozčarováni. Jejich výhrady pramenily především z toho, že nebyli k přípravě návrhu zákona přizváni a nemohli se k jeho jednotlivým ustanovením vyjádřit. Historikové ale upozorňují na to, že podobné výhrady měli i někteří členové kabinetu³⁰ a že tedy první návrh zákona byl ponejvíce Gladstoneovým osobním pohledem na budoucí uspořádání irských záležitostí, což zřejmě také přispělo k jeho neúspěchu.

Návrh zákona předpokládal vytvoření jednokomorového shromáždění (text se pečlivě vyhýbal výrazu „parlament“, který by mohl asociovat spojení s dřívějším irským parlamentem, zrušeným roku 1800) složeného ze dvou stavů (*Orders*) – volených a jmenovaných zástupců.³¹ Všechny podstatné pravomoci – zahraniční politika, uzavírání smluv, obrana, obchod i policie – však nadále měly zůstat pod britskou kontrolou. Je tedy vcelku pochopitelné, proč se Parnell cítil být tímto návrhem zklamán, ale jako pragmaticky uvažující politik, ochotný dosáhnout svého cíle postupnými kroky, se rozhodl Gladstoneův návrh v parlamentu podpořit. Liberální stranu návrh zákona zásadně rozdělil. Část jejich poslanců se nemohla smířit s tím, že text návrhu zcela ignoroval otázku tradičně

---

³⁰ Lyons, F. S. L. *Charles Stewart Parnell*. London: Fontana Press, 1991, str. 203

protestantského Ulsteru³², jehož obyvatelé proti samosprávě ostře protestovali, protože se obávali důsledků dalšího soužití s katolickou většinou, která by nově vzniklé samosprávné orgány nepochybně ovládla. Zcela principiálně se proti návrhu postavili konzervativci a zákon byl Dolní sněmovnou 8. června 1886 (poměrem 341 hlasů proti ku 311 hlasům pro) zamítnut. Proti hlasovalo také 93 poslanců liberální strany³³ a Gladstoneovi tak nezbylo než akceptovat porážku svého programu, rezignovat na funkci premiéra a vypsát nové volby.

3.4.5 „Parnellismus“

I přes neúspěch Gladstoneova návrhu zákona o irské autonomii a přechod liberální strany do opozice neztratil Parnell nic ze své pověsti výjimečně schopného parlamentního politika. Jeho působení na irské i britské politické scéně se stalo natolik jedinečné svým stylem i úspěchy, že bývá jako politický fenomén označováno pojmem „parnellismus“³⁴.

Podstatné rysy tohoto fenoménu se pokusil shrnout profesor R. F. Foster v knize *Modern Ireland 1600-1972*: „Co znamenal parnellismus? Roku 1887 se deník *The Times* pokusil očernit irské poslance obviněním ze spojení s politickými vraždami a naznačil tak možnost spojení „parnellismus a zločin“; tou dobou už Parnell dosáhl nezpochybnitelné převahy: stál v čele úspěšné kampaně za pozemkovou reformu, držel pod kontrolou extremismus a dokonce z něj politicky profitoval a prosadil zákon o autonomii do programu Liberální strany – to vše byl parnellismus.“³⁵

Z uvedeného citátu vyplývá, v čem spočívalo Parnellův politické umění. Dokázal se v pravou chvíli zorientovat v roztržitém irské politické scéně, v níž často emoce a idealismus vítězily nad racionálním uvažováním. Uvědomil si, že konstituční způsob prosazení samosprávy pro Irsko má mnohem větší šanci na úspěch než revoluční nacionalismus Feniánů, a navíc se mu o této vizi podařilo přesvědčit většinu irského národa. Jelikož si ale byl vědom vlivu, jaký má na britské politiky hrozba násilím ve věčně nepokojném Irsku, nikdy se feniánského extremismu zcela nezřekl. Jak píše profesor W. T. Moody v *Dějínách Irska*, „Parnell měl mimořádné vůdcovské schopnosti, pod jeho rezervovaností a sebekázní se skrývala vášnivě cílevědomá povaha s konzervativními názory.

---

³¹ Foster, R. F. *Modern Ireland 1600-1972*. Penguin Books. London: 1989, str. 424

³² *Ulster* – jedna ze čtyř historických provincií Irska, tradiční centrum protestantského osídlení

³³ tzv. *unionisté*, odpadlíci od liberalismu – Morgan, K. O. *Dějiny Británie*. NLN. Praha: 1999, str. 438

³⁴ Foster, R. F. *Modern Ireland 1600-1972*. Penguin Books. London: 1989, str. 401

³⁵ tamtéž (český překlad LK)

Byl to chladný pragmatik (...), přičemž navenek působil dojmem nebezpečného extremisty.“³⁶

Irský historik a diplomat Conor Cruise O'Brien charakterizoval parnellismus ve své knize *Parnell and his Party: 1880-1890* pomocí terminologie italského sociologa Vilfreda Pareta. Paretova *teorie reziduí a derivací*³⁷ se snaží analyzovat formy nelogického jednání u lidí a způsoby jeho zpětné racionalizace. Jinými slovy řečeno, lidé obvykle jednají nelogicky, pod tlakem okolností, jež si neuvědomují, a toto jednání pouze dodatečně racionálně zdůvodňují. Instinkty, pudy a iracionální psychické síly, které primárně určují lidské jednání, označuje Pareto termínem *rezidua* a dělí je posléze do šesti dalších tříd. Derivacemi se pak rozumí ideologické odvozeniny reziduí, čili lidská snaha logicky zdůvodňovat či zastírat příčiny svého jednání. Jádrem Parnellovy politiky popisuje O'Brien jako „systém, v němž bylo emocionální *reziduum* historické tradice a potlačené vzpoury dáno do služeb parlamentních kombinací přísně racionálního a realistického charakteru.“³⁸ Instinkt kombinací tvoří první třídu v Paretově klasifikaci reziduí, která odpovídají situacím, v nichž lidé spojují určité věci s konkrétním způsobem jednání.

Těžiště Parnellova politického úspěchu spočívalo ve faktu, že obdivuhodně dokázal sjednotit a získat pro své cíle různorodé skupiny Irů s často protichůdnými požadavky. Dařilo se mu to paradoxně především díky jisté vnitřní komplikovanosti a nevypočitatelnosti (např. již výše zmíněná kombinace navenek zastávané radikální pozice kontrastující s některými veskrze konzervativními kroky). Podobnými schopnostmi však na irské politické scéně nedisponoval nikdo další a po Parnellově odchodu bylo téměř nemožné za něj najít adekvátní náhradu. Během svého politického působení Parnell mnohé inspiroval k tomu, aby se k němu přidali, na vrcholu ale stál v podstatě sám. Do této role se ovšem z části pasoval vlastním přičiněním, zejména svým takřka autokratickým přístupem k vedení Irské parlamentní strany, jejíž úspěch na politické scéně byl především jeho dílem: „Stvořili jsme Parnella,“ prohlásil později jeden z poslanců IPP, „a Parnell stvořil nás. Velmi rychle jsme se ve straně poddali představě o tomto muži, s jeho schopností vystihnout pravý okamžik, jeho historickým jménem, odhodláním, sebekázní a odměřeností – to vše jsme přijali jako dokonalý obraz velkého národního hrdiny.“³⁹ Problémem mnoha Parnellových příznivců jak v IPP, tak mimo ni bylo, že nedokázali svého politického vůdce přijmout také jako obyčejného člověka. Stal

---

³⁶ Moody, W.T.; Martin, F.X. *Dějiny Irska*. NLN, Praha: 1996, str. 216

³⁷ Keller, J. *Úvod do sociologie*. Slon. Praha: 1997, str.176

³⁸ O'Brien, C. C. *Parnell and His Party 1880-1890*. OUP. Oxford: 1964, str. 350

³⁹ Foster, R. F. *Modern Ireland 1600-1972*. Penguin Books. London: 1989, str. 401 (český překlad LK)

se, jak výstižně poznamenal výše citovaný poslanec, skutečně „dokonalým obrazem velkého národního hrdiny“, do nějž vložili své naděje. Když nakonec vyšlo najevo, že Parnell nedokáže dostát jejich očekáváním a kult jeho osobnosti se rozpadl, bylo to pro mnoho z nich takové rozčarování, že se přes ně nedokázali přenést. Rozčarování o to horčí, že jím museli přiznat svou vlastní část viny – koneckonců, oni sami si svého hrdinu „stvořili“.

Jak byla Parnellova osobnost nenahraditelná naznačilo již jeho zatčení a uvěznění v souvislosti s pozemkovou válkou roku 1881. Tehdy se jednalo sice ještě o otázku reformy zákona o půdě, nikoliv přímo o autonomii, nicméně bez možnosti osobně dohlížet na vývoj událostí mohl Parnell jen pozorovat, jak se v Irsku rozmáhá násilí a chaos. Po svém propuštění obrátil svůj zájem především k reorganizaci parlamentní strany, protože musel nutně cítit, že konstituční boj za dosažení irské autonomie s sebou neponese takové riziko násilí jako těžko ovládnutelné celonárodní agrární hnutí. O deset let poději, když byl definitivně zbaven politického vlivu, se proto chaos vyvolaný jeho nuceným odchodem z čela strany přesunul z irského venkova do parlamentních lavic IPP. Na jednu stranu je možné vidět tento posun pozitivně, nicméně ve výsledku byl pro Irsko a jeho obyvatele rozkol v Irské parlamentní straně vyvolaný Parnellovou politickou ostrakizací stejnou pohromou.

3.4.6 1887-89: Aféra s Piggottovým podvrhem

V březnu roku 1887 se v deníku *The Times* začaly objevovat články s titulkem „Parnellismus a zločin“⁴⁰, které soustavně upozorňovaly na spojení Parnella a Irské parlamentní strany s irským nacionálním extremismem, konkrétně pak s vraždou vrchního sekretáře pro Irsko, lorda Fredericka Cavendishe, k níž došlo na jaře roku 1881 ve Phoenix parku v Dublinu. Ačkoliv byl lord Cavendish zabit jen pár dní po Parnellově propuštění z vězení v Kilmainhamu (viz kapitola 3.4.2), naznačil deník, že irský předák dal k zavraždění lorda Cavendishe písemný souhlas. Kampaň vyvrcholila 18. dubna 1887, kdy noviny otiskly dokonce text dopisu, který měl Parnell údajně poslat z vězení a v němž dává najevo, že o plánovaném vražedném útoku ví a schvaluje jej.⁴¹

Toto obvinění neohrožovalo jen Parnella a jeho stranu, ale znamenalo vážný problém i pro liberální opozici Williama Gladstonea. Pokud by se prokázalo, že se Parnell skutečně podílel na vraždě vysokého britského úředníka, veškeré politické úsilí IPP o prosazení zákona

---

⁴⁰ Moody, W. T.; Martin, F. X. *Dějiny Irska*. NLN, Praha: 1996, str. 224 a 371

o irské autonomii by ztratilo důvěru jak ve Westminsteru, tak v očích veřejnosti, která mu začala být příznivě nakloněna. Pro Gladstonea, který již léta vyhlašoval vyřešení irské otázky za svůj hlavní stranický program a IPP považoval za svého spojence v parlamentu, by takové odhalení navíc znamenalo obrovské veřejné ponížení a snad i konec politické kariéry.

Situace se ale obrátila v Parnellův prospěch. V srpnu následujícího roku byla ustavena speciální vyšetřovací komise, jež měla za úkol prošetřit vznesená obvinění. V průběhu vyšetřování vyšlo najevo, že dopis otištěný v *The Times* byl podvrh; nenapsal ho Charles Stewart Parnell, ale jistý zhrzený nacionalista a novinář Richard Piggott. Ačkoliv závěrečná zpráva vyšetřující komise z počátku roku 1890 konstatovala „znepokojující spojení Pozemkové ligy s násilím a extremismem“⁴², byl předseda IPP veřejně zbaven všech obvinění souvisejících s vraždami ve Phoenix parku, což bylo za daných okolností rozhodující. Parnell měl nyní znovu na své straně jak britské veřejné mínění, tak značnou část politické reprezentace. Bez nadsázky lze říct, že v tuto chvíli Charles Stewart Parnell triumfoval. Než však stačil z tohoto vývoje událostí dostatečně těžit, objevil se další problém, který vrhl špatné světlo na jeho charakter (viz kapitola 3.5). V tomto případě se už ale nejednalo o smyšlenku. Zřejmě právě přehnaná sebedůvěra a pocit politického i společenského triumfu po vítězství v aféře s Piggottovým podvrhem způsobily, že Parnell mylně odhadl reakci svého okolí na to, co považoval za ryze osobní záležitost, jež nemá s politikou nic společného. Tím však připravil jak sobě a své straně, tak i celému fenoménu parnellismu hořký konec.

3.5 Parnellův politický pád a opětovná fragmentace národního hnutí

Na Štědrý den roku 1889 kapitán William O'Shea (viz kapitola 3.4.2) podal žádost o rozvod a právě Parnella v ní uvedl jako svědka. Jeho manželka, Katharine O'Sheaová, udržovala totiž s Parnellem od roku 1881 dlouhodobý vztah a stala se dokonce matkou jeho tří dětí. To vše se dělo s vědomím a tichým souhlasem kapitána O'Shea, který nicméně na oplátku po Parnellovi požadoval pozici v Irské Parlamentní straně a posléze i v britském parlamentu. Kapitán O'Shea se pak skutečně stal poslancem za IPP v letech 1884-6⁴³, v červnu 1886 ale hlasoval proti Gladstoneovu prvnímu zákonu o irské autonomii a na svůj post v Dolní sněmovně rezignoval.

---

⁴¹ tamtéž, str. 224

⁴² Foster, R. F. *Modern Ireland 1600-1972*. Penguin Books. London: 1989, str. 423 (český překlad LK)

⁴³ tamtéž, str. 417

O důvodech, proč se po tolika letech rozhodl podat žádost o rozvod, se dodnes spekuluje. Možným vysvětlením je existující politický tlak na Parnellovu diskreditaci, ve hře ale mohly být i mnohem prozaičtější důvody. Podle jedné z verzí měl kapitán O'Shea přislíbeno dědictví po jisté příbuzné své manželky.⁴⁴ Když se ho však nedočkal, rozhodl se celou záležitost řešit rozvodem, ačkoliv si byl nepochybně vědom, jak tragické konsekvence bude jeho rozhodnutí pro Parnella mít.

Na druhou stranu je nutné přiznat, že o Parnellově vztahu s manželkou svého stranického kolegy mnoho členů britského parlamentu vědělo, ve Westminsteru byl jejich poměr v podstatě veřejným tajemstvím.⁴⁵ Politické kuloáry se ale řídí jinými zásadami než veřejné mínění, a jak se v Británii pomalu přibližovaly další volby, strach ze ztráty potenciálních voličů a rozštěpení liberální strany přiměl nakonec i samotného Gladstonea, aby se od Parnella distancoval. Jen několik dní po rozvodovém slyšení manželů O'Sheaových v listopadu 1890 sice IPP znovu potvrdila Parnella v pozici svého předsedy, Gladstone se ale nechal slyšet, že tím „se jeho [Parnellova] autorita jako vůdce strany zaslíbené autonomii rovná nule.“⁴⁶

Parnellovu situaci podstatně zkomplikovalo také to, že jeho strana vedla kampaň za samosprávu pro Irsko především z pozice morálního práva – stejným způsobem byla o deset let dříve prezentována i Parnellova kampaň za pozemkovou reformu. V obou případech měl podle Parnellovy rétoriky irský národ morální nárok svou zemi jednak fyzicky vlastnit, jednak ji politicky spravovat. Odvolávání se na morálku se nyní Parnellovi nečekaně vymstilo. Nejdříve a nejhlasitěji se proti němu ozvali zastánci křesťanského nonkonformismu, kteří se po sporu s whigovským křídlem ohledně podpory zákona o autonomii stali rozhodující silou uvnitř liberální strany. Chtěl-li Gladstone zabránit rozkolu ve své vlastní straně, musel Parnella obětovat, ačkoliv příčiny jeho rozhodnutí byly mnohem více politického než morálního původu.

Parnell předsedovi liberálů ulehčil rozhodování tím, že krátce po Gladstoneově výše zmíněném výroku liberální stranu veřejně odsoudil a oznámil, že IPP ji nebude nadále v parlamentu podporovat. Irská parlamentní strana ale vzápětí musela řešit své vlastní existenční problémy. Kvůli kontroverzi ohledně Parnellova skandálu se IPP ještě před koncem roku 1890 rozpadla na dvě frakce: i když část členů strany svého předsedu stále hájila, většina se nyní již otevřeně postavila proti němu. Tento rozpor se s přibývajícím časem

---

⁴⁴ Lyons, F. S. L. *Charles Stewart Parnell*. London: Fontana Press, 1991, str. 271

⁴⁵ tamtéž

⁴⁶ Foster, R. F. *Modern Ireland 1600-1972*. Penguin Books. London: 1989, str. 610 (český překlad LK)

spíše prohluboval a nabýval na intenzitě i na hořkosti na obou stranách. Ke smíru mezi „parnellisty“ a „anti-parnellisty“⁴⁷ nikdy nedošlo a vnitřní spory stranu oslabily natolik, že z onoho Parnellem vybudovaného a fungujícího mechanismu nezbylo v podstatě nic. Krize v IPP trvala celých deset let a znovu se stranu podařilo sjednotit až Johnu Redmondovi na přelomu století⁴⁸.

Spor o Parnella se z IPP přenesl na celé národní hnutí. O jeho skandálu se mluvilo po celém Irsku, stal se tématem veřejných debat i předmětem kázání v kostelech. Parnell sám odmítl vzít svou porážku na vědomí. V červnu 1891 se oženil s čerstvě rozvedenou Katharine O'Sheaovou a až do své smrti v 6. října 1891 neúnavně bojoval za obhajobu svých činů. Ani mezi lidmi na domácí půdě nenašel přílišnou podporu. V zápalu agitace navíc často sklouzával k rétorice radikálních nacionalistů a přispěl tak k tomu, že se od něj začali odvracet i kolegové a přátelé, jenž ho až dosud hájili, a naopak k sobě přitáhnul množství Feniánů, kterým jeho náhlý obrat k extremismu lichotil. Z Parnella v té době už pravděpodobně mluvil jen pocit křivdy a rozčarování nad tím, že národ, pro který toho tolik vykonal, ho dokázal tak rychle zatratit a připravil se tak o historickou šanci dosáhnout správy nad svou zemí zákonodárným procesem, nikoliv občanskou válkou, jak tomu nakonec bylo. Až po Parnellově náhlé a předčasné smrti vyčerpáním si většina Irů uvědomila, jak velikou šanci promarnili, a kolem osoby „nekorunovaného krále Irska“⁴⁹ se začal vytvářet mýtus srovnatelný s bojovníky z irských legend – jen během pohřbu 11. října 1891 se s ním v Dublinu přišlo rozloučit přes sto padesát tisíc lidí.

---

⁴⁷ tamtéž, str. 424

⁴⁸ tamtéž, str. 611

⁴⁹ tamtéž, str. 428

4. Závěr

Tato bakalářská práce se pokusila přiblížit osobnost Charlese Stewarta Parnella jako významného irského politika, který se dokázal úspěšně prosadit na britské politické scéně poslední třetiny 19. století. Pokud jde o jeho působení v Irsku samotném, lze jej považovat za nejvýznamnější politickou osobnost moderních irských dějin. Během svého aktivního působení ve veřejném životě dokázal ze slabého, politicky nejednotného a neuvědomělého národa vytvořit masové národní hnutí, které své politické požadavky úspěšně prosazovalo na té nejvyšší úrovni. Práce poukázala na extrémní roztržičnost a neorganizovanost irských nacionalistických skupin před Parnellovým vstupem do politiky a analyzovala způsob, jímž Parnell postupoval ve snaze toto různorodé spektrum sjednotit.

V oblasti britské politiky má Charles Stewart Parnell také své důležité místo, zejména v procesu utváření moderního britského parlamentarismu. Za dobu svého působení coby poslanec Dolní komory vnesl do tehdejšího parlamentního systému některé významné prvky, které jsou dnes již ve sněmovnách běžnou praxí – kromě obstrukční techniky fillibusteringu, kterou Parnell proslul ještě jako řadový poslanec, šlo především o způsob organizace a vedení moderní politické strany: hierarchizaci jejího vedení, dohled nad výběrem poslaneckých kandidátů, zavedení finančních subvencí pro nemajetné činovníky a princip vázaného mandátu. Tento Parnellův přínos práce zasadila do širšího kontextu reforem spojených s volbami do Westminsteru, které během jeho aktivního politického působení právě vrcholily.

Práce se zaměřila na rozbor politického fenoménu parnellismu, který definuje jako svébytný způsob vedení politického boje. Principy parnellismu jsou dodnes podrobovány historickým analýzám ve snaze objasnit jak příčiny jeho úspěchu, tak jeho strmého pádu. V této souvislosti autorka práce naznačila, že důležitým prvkem parnellismu byla vnitřní protikladnost. Protestantský aristokrat v čele převážně katolického agrárního hnutí, pragmatický westminsterský politik chytře využívající agresivní slovník radikálních nacionalistů, muž v jádru spíše konzervativních hodnot žijící v dlouholetém partnerském vztahu s ženou provdanou za stranického kolegu – to vše jsou dvě strany jedné mince, dvě tváře jednoho člověka. Parnellovi se tyto rozpory na relativně dlouhou dobu podařilo vybalancovat a ještě z nich profitovat – osobně i politicky.

V době, kdy se Velká Británie zabývala především upevňováním svého imperiálního postavení ve světě, se Parnellovi podařilo dosáhnout toho, že se liberální ministerský předseda William Gladstone osobně v parlamentu angažoval ve prospěch schválení autonomie pro

Irsko – nedůvěryhodného souseda, kterého se Británie dlouhá staletí pokoušela dostat pod svou nadvládu. Vedlejším produktem této snahy pak byl rozkol v liberální straně, jež se názorově rozdělila na příznivce a odpůrce irské autonomie, a její postupný ústup z místa jedné ze dvou hlavních britských politických stran.

Práce se dotkla také negativních dopadů Parnellova jednání, které mohly mít vliv na konec jeho politické kariéry a neúspěch celého irského národního hnutí. Specifičnost parnellismu spolu s nejednotným přístupem k hodnocení Parnellovy osobnosti mezi jeho vlastními stoupenci způsobila závažnou roztržku v jím vybudované Irské parlamentní straně a na dlouhou dobu přerušila intenzivní tlak na obnovení irské samosprávy. Vývoj historických událostí, zejména pak vypuknutí první světové války, pak už realizaci Parnellova plánu neumožňoval. Ve změněných podmínkách poválečné doby bylo nutné irskou otázku řešit jinak a svým způsobem zůstává nevyřešena dodnes. Zcela zvláštní kapitolou se pak stal tzv. „literární parnellismus“⁵⁰, kdy se Parnellovým odkazem a okolnostmi jeho politického pádu začali zabývat významní irští literáti, například James Joyce a W. B. Yeats, kteří jej umělecky zpracovali a významnou měrou tak přispěli k rozvoji Parnellova mýtu, jenž je v Irsku živý dodnes.

---

⁵⁰ tamtéž, str. 428

English Summary

The following bachelor's thesis *The Politics of Charles Stewart Parnell 1879-1890* is an attempt at an analysis of the crucial years in the career of one of the most promising Irish politicians ever, Charles Stewart Parnell. This essay focuses not only on Parnell's successful years spent a leader of the Irish Parliamentary Party, but offers also a closer look at the process of consolidation of the whole Irish Home Rule movement, which originally stemmed from the massive agrarian agitation for land reform at the end of the 1870's.

Charles Stewart Parnell, himself a Protestant landlord, joined the movement for land reform in 1879, when he was appointed President of the newly established organisation, the *Irish National Land League*. Having become a Westminster MP for Isaac Butt's *Home Rule Party* as early as 1875, Parnell has always supported the idea of Irish autonomy. The growing unrest in Irish rural areas caused by economic depression and threat of massive evictions of Catholic tenants was seen by Parnell as an opportunity to integrate the various groups of Irish nationalists into one common movement, so far on an agrarian basis, which would force its demands on the agenda of British politicians in Westminster parliament.

As for Parnell's parliamentary efforts, soon after the death of Isaac Butt, he was elected a new leader of the party and immediately set to work on its modernising and reform. Parnell introduced several improvements in the management of the party, including leadership hierarchy, control over the choice of candidates, strict party discipline, financial support for elected MP's, and last but not the least an institution of a party whip.

Having succeeded with the Land League project, Parnell decided to use his massive popular support as a means of forcing his original idea of Irish Home Rule back on the schedule of liberal PM William Gladstone, who had repeatedly claimed his resolution to solve the Irish question. The methods, used by Parnell in order to achieve his political goal, were such a specific mixture of cold pragmatism, negotiation skills and violent rhetoric that it has even been called "Parnellism" by some Irish historians and has been treated as a unique social phenomenon of the late 19th century Britain. However, the success Parnell has reached within the Home Rule movement couldn't save him from being publicly denounced for his long-term liaison with a married woman, a wife of his party-liner. Bitterly disappointed by the treatment of his parliamentary colleagues as well as the British and Irish public, Parnell suddenly died in 1891, leaving the Home Rule movement shattered again and gradually becoming one of the nation's most mourned for martyr.

Literatura a prameny

LITERATURA:

- Abels, J. *The Parnell Tragedy*. New York: Macmillan, 1966
- Brown, M. *The Politics of Irish Literature*. London: Allen&Unwin, 1973
- Foster, R. F. *Charles Stewart Parnell: The Man and His Family*. Hassocks, 1976
- Foster, R. F. *Modern Ireland 1600-1972*. London: Penguin Books, 1989
- Foster, R. F. *The Irish Story: Telling Tales and Making It Up in Ireland*. London: Penguin Books, 2001
- Gladstone, W. E. *Speeches of the Right Hon. W.E. Gladstone, M.P., delivered at Warrington, Ormskirk, Liverpool, Southpor, Newton, Leigh and Wigan, in October 1868*. London: Simpkin, 1868
- Churchill, W. S. *Dějiny anglicky mluvících národů IV*. Praha: ČS/Argo, 1999
- Jackson, A. *Home Rule: An Irish History 1800-2000*. London: Weinfeld&Nicolson, 2003
- Jenkins, R. *Gladstone: A Biography*. New York: Macmillan 1995
- Joyce, J. *Dubliners*. London: Penguin Books, 1996
- Keller, J. *Úvod do sociologie*. Praha: Slon, 1997
- Lyons, F. S. L. *Charles Stewart Parnell*. London: Fontana Press, 1991
- Lyons, F. S. L. *Ireland Since the Famine*. London: Fontana Press, 1985
- Lyons, F. S. L. *The Irish Parliamentary Party*. London: Faber and Faber, 1951
- Moody, T. W.; Martin, F. X. a kol. *Dějiny Irska*. Praha: NLN, 2000
- Morgan, K. O. *Dějiny Británie*. Praha: NLN 1999
- Murphy, W. M. *The Parnell Myth and Irish Politics, 1891-1956*. New York: P. Lang, 1986
- O'Brien, C. C. *Parnell and His Party, 1880-90*. Oxford: Clarendon Press, 1968

ZDROJE Z INTERNETU:

- Oficiální internetové stránky Dolní komory britského parlamentu: <http://www.parliament.uk>
- Otevřená internetová encyklopedie *Wikipedia*: <http://en.wikipedia.org>